

17.04.2018 r.

Temperamentalne i osobowościowe podłoże codziennego heroizmu

Karina Ałtas

STRESZCZENIE

Praca porusza tematykę heroizmu i jego związków z osobowością, temperamentem, motywacją do heroizmu i ryzyka oraz postawą względem heroizmu. Fenomen heroizmu polega na jego cechach – zachowanie pożądane społecznie połączone jest z ekstremalnością, podejmowaniem ryzyka i zagrożeniem utratą zasobów (zdrowia, życia, pieniędzy, reputacji). Empiryczne badanie heroizmu w psychologii jest nowym tematem, prawdopodobnie ze względu na to, iż nie jest on łatwy do opisanego i zoperacjonalizowania. W ostatnich latach zanotowano wzrost zainteresowania codziennym obliczem heroizmu w badaniach psychologicznych. W opisanych w tej pracy badaniach analizowano jego zależności z cechami modelu HEXACO oraz psychopatią subkliniczną, narcyzmem subklinicznym i temperamentem (impulsywnością, deficytem lęku, wrażliwością na kary i nagrody i poszukiwaniem doznań). Badano także związki heroizmu z motywacją jawną i utajoną do zachowań heroicznych i postawą względem niego. Analizowano również relacje między postawą względem heroizmu a niektórymi zmiennymi osobowościowymi i motywacyjnymi.

Weryfikację hipotez przeprowadzono w dwóch grupach badawczych – w grupie z populacji ogólnej (236 osoby) oraz w grupie z populacji zawodów związanych z ryzykiem (246 osoby). Analiza czynnikowa narzędzi przeprowadzona została na grupie pilotażowej (200 osób) oraz grupie zbiorczej (523 osoby). Dodatkowo grupa 96 osób wzięła udział w badaniu motywacji utajonej za pomocą procedury IRAP. Pomiaru heroizmu dokonano za pomocą *Kwestionariusza zachowań heroicznych* (narzędzie własne) i *Inwentarza częstości zachowań heroicznych* Lilienfelda (opracowanie własne). Motywację do heroizmu badano z użyciem *Kwestionariusza motywacji do zachowań heroicznych* (narzędzie własne) oraz procedury IRAP a postawę względem heroizmu z użyciem *Kwestionariusza postaw względem heroizmu* (narzędzie własne). Do pomiaru pozostałych zmiennych wykorzystano narzędzia badawcze zaadaptowane do kultury polskiej lub opracowane przez autorkę tłumaczenia.

Z referowanych badań wynika, iż dla heroizmu mają znaczenie czynniki osobowościowe, temperamentalne i motywacyjne. Możliwe okazało się wyróżnienie prototypów heroiczych związanych z różnym poziomem heroizmu i różniących się cechami – bezlękowych bohaterów, bohaterów narcystycznych i wrażliwych (otwartych), osób impulsywnych – umiarkowanie heroiczych oraz osób nieheroicznych. Osoby wykonujące zawody strażaka, policjanta, ratownika i żołnierza mają wyższy poziom psychopatii subklinicznej i narcyzmu oraz wyższe natężenie heroizmu. Analiza zmiennych pośredniczących (analiza mediacji), takich jak narcyzm – może ułatwiać wyjaśnienie mechanizmu leżącego u podłoża zachowań heroiczych. Przypuszczalnie heroizm jest zachowaniem prospołecznym w swej istocie, jednak jego uwarunkowania są złożone i nie są związane z wysoką uczciwością, autentycznością i osobowościowym odzwierciedleniem komponentów moralnych. Z badań wynika, iż szczególne znaczenie dla heroizmu mogą mieć zuchwałość, nieustraszony temperament i narcystyczna samowystarczalność jako przekonanie o własnej skuteczności, mocy i możliwości odniesienia sukcesu w działaniu. Referowane badania pokazały, iż nawet ciemne strony osobowości mogą mieć korzystne społecznie znaczenie. Podsumowaniem badań jest przedstawienie definicji heroizmu opartej o koncepcję teoretyczną i badania empiryczne. Uzyskane wyniki mogą znaleźć zastosowanie w różnych obszarach praktyki psychologicznej, takich jak szkolenia i selekcja zawodowa, edukacja i trening psychologiczny, programy edukacyjne czy terapia osób z zaburzeniami osobowości.

Słowa kluczowe: heroizm, osobowość, zawód, psychopatia subkliniczna, narcyzm subkliniczny, deficyt lęku, impulsywność.

Temperamental and personality basis of everyday heroism

Karina Atlas

SUMMARY

The work discusses the issue of heroism and its relations with personality, temperament, motivation behind heroic and risky behaviors, and attitude to heroism. The phenomenon of heroism lies in its characteristics: in heroism, a socially desirable behavior involves extremity, risk-taking and risking one's resources (health, life, money or reputation). Empirical study of heroism is a new area in psychology, probably because this phenomenon is not easy to describe and operationalize. Recently, there has been increasing interest in everyday heroism in psychological research. The study described in the dissertation involved the analysis of its correlations with HEXACO model dimensions as well as subclinical psychopathy, subclinical narcissism, and temperament (impulsivity, fear deficit, sensitivity to punishment and sensitivity to reward, and the sensation seeking). Relationships between heroism and explicit and implicit motivation behind heroic behaviors, as well as between heroism and the person's attitude toward it, were also studied. In addition, correlations between the attitude toward heroism and some personality and motivational variables were analyzed.

The hypotheses were verified in two study groups: a general population group (236 persons) and a group of people doing dangerous jobs (246 persons). Factor analysis of the instruments was carried out in a pilot group (200 persons) and an aggregate group (523 persons). In addition, 96 persons took part in the study of implicit motivation using the IRAP procedure. Heroism was measured with the *Questionnaire of Heroic Behaviors* [*Kwestionariusz zachowań heroicznych*] (the author's original instrument) and the *Activity Frequency Inventory* [*Inwentarz częstości zachowań heroicznych*] by Lilienfeld (adapted by the author). Motivation behind heroic behaviors was tested using the *Questionnaire of Motives Behind Heroic Behaviors* [*Kwestionariusz motywacji do zachowań heroicznych*] (the author's original instrument) and the IRAP procedure, and attitude to heroism, using the *Questionnaire of Attitudes Toward Heroic Behaviors* [*Kwestionariusz postaw względem heroizmu*] (the author's original instrument). The other variables were measured with research tools adapted to the Polish culture or translated into Polish by the author.

The reported study shows that personality, temperamental and motivational factors play a role in heroism. It was possible to identify heroic prototypes connected with different levels of heroism and involving different traits: fearless heroes, narcissist and sensitive (open-minded) heroes, impulsive (moderately heroic) individuals, and non-heroic ones. People working as fire fighters, police officers, rescuers or soldiers have a higher level of subclinical psychopathy and narcissism, and display a higher level of heroism. Mediation analysis, i.e., the analysis of mediator variables such as narcissism, may help understand the mechanism underlying heroic behaviors. As expected, heroism proved to be correlated with the dark side of personality. Probably heroism is an essentially pro-social behavior, but its determinants are complex and not related to a high level of honesty, authenticity or personality reflection of moral components. The study suggests that audacity, fearless temperament and narcissist self-sufficiency (understood as the belief in one's own efficacy, strength and ability to succeed) may be especially important in heroism. The study showed that even dark sides of personality may be socially beneficial. The study is concluded with the definition of heroism based on the theoretical concept and empirical study. The results may be used in different areas of psychological practice, such as professional training, recruitment and selection, psychological education and training, educational programmes, or the treatment of people with personality disorders.

Key words: heroism, personality, job, subclinical psychopathy, subclinical narcissism, fear deficit, impulsivity